

La Torre de Santa Caterina: una torre carlina en un paratge històric

La torre de Santa Caterina, situada en un turó a l'extrem sud-oest de la ciutat i a l'altra banda del Cardener, es va construir amb finalitat de defensa militar. Però segles abans, aquell turó havia estat ocupat per altres edificis.

Al segle XII, les monges de Sant Agustí van fundar una església i un petit monestir dedicat a Sant Cristòfol, situats a prop del camí que anava cap a Igualada. Durant la guerra civil del 1461 al 1472, tant la capella com el convent van ser enderrocats i no va ser fins al segle XVI que el Consell de la Ciutat va reedificar l'església.

Aquesta església tenia tres altars dedicats a Sant Nicolau, a Sant Cristòfol i el principal a Santa Caterina. El Consell de la Ciutat era el seu responsable i cada dos anys nomenava dos Jurats del Consell que eren els que havien d'encarregar-se de la seva conservació.

A Manresa es considerava Sant Cristòfol com el protector de les malalties infeccioses i quan l'any 1508 hi va haver una epidèmia a la ciutat els Consellers van instaurar una processó votiva. Cada any es feia per la festa del sant una processó que anava des de la Seu a la capelleta de Sant Cristòfol pel Pont Vell i la Guia. Estava presidida pels quatre consellers amb les seves vestimentes oficials "*gramallas de domás carmes*" acompanyats dels prohoms de la ciutat. Després de l'ofici i el sermó la processó tornava a ciutat per la creu del Coll Manresa, entrava pel portal de Sant Francesc i retornava a la Seu.

La primera meitat del segle XIX va ser una època convulsa. Després de la guerra del Francès van produir-se enfrontaments entre els partidaris de l'Antic Règim que lluitaven per conservar els privilegis i els liberals que combatien a fi d'eliminar-los. Quan el 1820 els liberals van accedir al govern, els enfrontaments entre tots dos bàndols van tenir conseqüències tràgiques a la ciutat. Per mantenir l'ordre i evitar mals majors, l'exèrcit va fixar un destacament a cada ciutat. A Manresa, a més, es va construir una fortificació al capdamunt del Puigterrà, turó conegut popularment des d'aleshores com el Castell.

Al llarg del mateix segle, van esclatar tres guerres més, anomenades carlines, entre els liberals i els carlins o partidaris del règim absolutista. Manresa sempre fou liberal però, atès l'entorn carlí que dominava a la zona muntanyenca, es va incrementar la presència militar i la fortificació de la ciutat, amb l'ampliació del fortí del castell i la construcció de la torre de Santa Caterina.

Durant la primera guerra carlina (1833-1840) va ser destruïda l'església de Santa Caterina i per la seva situació de domini de la ciutat, de la vall del Cardener i de la zona de Montserrat es va edificar un baluard o punt de defensa avançat. Es tractava d'una torre circular de defensa que tenia finestres i espitlleres, cobertes amb blocs monolítics, aptes per a les armes de foc. Hi havia un canó d'artilleria i s'hi va apostar un destacament militar. L'any 1949 es va traslladar a prop de la torre el polvorí (avui desaparegut) que havia estat al sud-oest de la caserna del Carme, a prop de les cases del carrer del Pedregar.

Actualment la torre s'utilitza com a centre receptor de telecomunicacions i és un destí habitual de caminades dels manresans.

Va ser tradició celebrar durant molts anys una festa dedicada a Santa Caterina, a l'entorn de la torre. El 25 de novembre, diada de Santa Caterina, patrona dels estudiants manresans, aquests celebraven tot un seguit d'actes. Al matí anaven a missa a la Seu i a la tarda, després de dinar, es reunien a l'escola i acompanyats dels mestres sortien fora ciutat en grups amb pendons de papers de colors que havien tingut al matí en els balcons de les seves cases i anaven al puig de Santa Caterina, on hi havia hagut l'església.

Antigament la festa consistia en apedregar el "cap de ferro". Un noi es posava una cuirassa al cap i els altres l'apedregaven a cops de roc. Segons una versió qui encertava el cap havia de rellevar a qui el portava, mentre que una altra versió diu que el "cap de ferro" perseguia els altres i quan n'agafava un, aquest l'havia de substituir. Fos una versió o altra aquest costum va canviar a la segona meitat del XIX i a partir d'aleshores s'apedregava el penó que havien construït dies abans, en comptes del cap d'un noi.

Després de resar el rosari s'escampaven pels voltants del turó per berenar i a l'acabar arribava el moment més esperat de la diada: apedregar el penó, un costum típicament manresà que es va mantenir fins la primera meitat del segle passat. Mentre s'apedregava el penó es cantava:

“Santa Caterina,
menjarem sardina
ous i botifarra
¡visca Santa Clara!”